

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy 725.092.1

Hely
Idő 1932.

Személy

Szerző: Révay József

Cím: Karpfenstein és Társai

Forrás: Pesti Hírlap

M.p.

1932. I. 21.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Olda)

Karpfenstein és Társai.

Jeremiáda a pesti utcanevekről.

Tegnap valami ismeretlen utcát kerestem a pesti térképen, végignézttem pár száz utcanevet és mikor már megtaláltam azt, amit kerestem, még akkor sem tudtam megválni a kezdetleges könyomattól. Tovább böngésztem, találokra, és mondhatom, enélkül kellemesebb és érdekesebb szórakozás alig akad. Megelevenedik itt az ember előtt a magyar irodalom és történelem, Budapest régi és mai élete, a magyar föld tájai, hegyei, folyói, váltságos megfordított keresztjérejtény! Az ember elkezd törni a fejét: ki és miért adta ennek az utcának ezt a nevet, a másiknak a másikat? Mért hívják a Légszusz-utcát így, holott már mindenki gázt mond? Mért neveztek el Mexikóról utat és miért nem neveztek el Spanyolországról? Mért van Karpfenstein-utca s miért nincs Ady Endre-utca? Mért elnek még mindig az ilyen klasszikus Leiter Jakabok: Pacsirtamező, Tavaszmező, Örömvölgy? Mért van Kissalétram-utca, Kísfuvaros-utca, Kistemplom-utca, Kísstáció-utca és ha már van Nagyfúvaros-utca, mért nincs Nagysalétram-utca is? Mért hívják Ferenciek terének a ferencesek terét, holott a franciskánus barátok magyar neve nem ferenci, hanem ferences?

Mondhatorna, pompás szórakozás volt. Nem vagyok irigy, hát elmondom, mit tapasztaltam rövid félórai szemlém alatt, hátha mások is felbuzdulnak az utcanev-vadászatra.

Mindenekelőtt a magyar nyelvhelyesség szempontjából van baj sok budapesti utcanevvel. És itt mindennek az a fránya -i képző az oka. Ez a képző valahonnan származást, valahova tartozást jelentő melléknevet képez; tehát ha egy ut Vácra vezet, helyesen mondom, hogy Váci-ut; éppígy helyes az Üllői-, Fehérvári-, Bécsi-, Allatkerti-ut elnevezés, mert ezek az utak oda vezetnek, ahová a nevük mondja. De helytelen az Amerikai-, Mexikói-, Aradi-, Bácskai-, Berlini-, Erdélyi-, Párisi-, Selmei-, Szepesi-, Szegedi-, Uzsoki-, Zágrábi- stb., s egyenesen csodabogar a Sümegvári és Hamzsbégi elnevezés. Helyesen így kell írni és mondani: Amerika-ut, Mexikó-ut, Arad-utca, Bácska-utca, Berlin-tér, Er-

dély-utca, Fiume-ut. Az -i képzős alakok nyilván a német elnevezések utánzásai: Pariser Platz stb. Néha, különösen újabban, maga a Közmunkatanács is fején találja a szöveget, mikor azt mondja: Nürnberg-utca (de akkor mért Párisi-utca?), Zenta-utca (de akkor mért Zombori-utca?), Ugocsa-ut (viszont mért Szepesi-ut?), Szörény-ut. (de Gömöri-ut.) Tokaj-utca (s akkor mért Mádi-ut?). Sajátságos módon valami titkos megállapodás van, hogy a folyók, tavak, vízek nevéhez nem teszi hozzá az -i képzőt: Csepel-rakpart, Sió-, Tisza-, Duna-ut stb. De itt is vannak érdekességek: Balaton-utca mellett van Csorbat-utca, van Vaskapu- és Velence- sőt Csallóköz-utca. Nem gyanúsítom meg a Közmunkatanácsot azzal, hogy ezeket vízneknek nézte (a Velencéről még lehetne beszélni), inkább fölteszem, hogy a saját -i-képzős elve rovására tévedett. Igen helyesen használ azonban i-telen alakokat az ilyen elnevezésekben: Nyitra-ut., Solymár-ut., Naphegy-ut., Ludoviceum-ut., Vigszínház-ut., Múzeum-ut., Tátra-ut., pedig ha helytelen elvéhez következetes akart volna maradni, akkor Nyitrai, Ludoviceumi, Vigszínházi stb. utcát kellett volna írnia. Ugyancsak helyes a Budakeszi- és Piski-ut. elnevezés; az ő elve szerint azonban így kellett volna írni: Budakeszii-, Piskii-ut.

Egyáltalán a legnagyobb furcsaságok sülnek ki, ha ezt az -i képzőt meg gondolás nélkül alkalmazzuk. Mért nem írja a Közmunkatanács a saját elve alapján: Agnesi-ut, Akadémiai-utca, Albrecht-ut, Ajtósi Düreri-sor, Arany János-utca, Rottenbiller-utca, Árpádi-utca, Barossi-tér, Egyetemi-utca, Hungáriai-körút? Nyilván, mert ezekben aztán igazán feltűnő volna a helytelen képző használata. Az -i fölöslegességét semmi sem mutatja jobban, mint az ilyen elnevezések: Fehér Hattyu Szálló, Megváltó Patika, Fekete Kutya Drogéria, Vörös Kereszt Egyesület, Katona József Kör.

Amint tovább szórakoztam a térképpel, meglepett, mily sok utca van Budapesten személyekről elnevezve. Öröm nézni, hogyan megtiszteli ez a város az irodalom, a tudomány, a történelem nagyjait s a maga sokszázéves történetének és városi életének kimagasló egyéniségeit. Azonban itt már valami baj van. Petőfi, Kossuth, Széchenyi, Bem, Zrínyi és sok más nemzeti nagyság neve és élete elevenen él minden magyar lelkében s nem is merül feledésbe, míg magyar él ezen a földön. Az iro-

dalmi és történelmi iskolai oktatás gondoskodik arról is, hogy Gül Baba, az aradi vértanúk, Lippay és Lósy nagy primások, Lavotta muzsikusk, Körösi Csoma Sándor híres Ázsia-kutató s más nagyok nevei élő nevek maradjanak s lelkesítő példák gyanánt idézzék emlékeztetőbe nagyszerű életüket. Ezzel szemben attól lehet tartani, hogy idők multán sok kiváló tudósnak és közéleti nagyságnak neve pusztá név marad s egykori viselőjének emléke és érdeme csak a szakemberek közt fog élni, pedig éppen azért neveztek el róluk utcát, hogy emléküket a nagyközönség is kegyelettel őrizze. Kitalából, a nagyhirű botanikus, Trefort, az alkotó miniszter, Zúzen Janka, a magyar nőnevelés apostola, Gönczy Pál, a népnevelés uttorója, Szarvas Gábor, a kiváló magyar nyelvész, Abel Jenő európai hírű filologus, Horn Ede, Volkmann, Wahrmann, Wurm, vagy a főváros történetében maradandó érdemeket szerzett Rökk Szilárd, Rottenbiller, Karmayer, Staffenberger, Heinrich, Szébeny, Gerlóczy, Boráros, stb. egy nemzedék elmúltával pusztá nevékké válnak, ha nem gondoskodunk idejében arról, hogy életük és működésük pontos adatait alkalmas helyen és módon megörökítsük. Így vagyunk azokkal a nevekkel is, amelyek ma már nagyobbreszt semmitmondók a pesti ember számára, pedig fontos várostörténeti emlékeket őriznek. Ilyenek az Aranykakas-, Aranykéz-, Uri-, Harmincad-, Gyorskocsi-, Sertfőző-, Kékgolyó-, Dob-, Ostrom-, Curia-, Magyar-, Görög-, Szerecsen-, Ó-, Képiró-, Mészáros-utca, Haris-köz, Pilyax-köz, Máza-tér, Bécsi kapu-tér, Jakab-lépcső, Jezsuita-lépcső, Halász-bástya, Primás-bástya, a rómaiakát megörökítő Rómsi-ut, stb. A Házman-utca nevét nem is merem leírni, mert már magam sem tudom, kit s mit jelent. Ha bizonyos volnék benne, hogy annak a Házmannnak a nevét őrizi, aki osztrák zsoldon Kossuthékra kémkedett a török emigrációban, meg sem említettem volna.

Vajon nem kell-e attól is tartani, hogy a jövő Közmunkatanács is úgy tesz, mint a régi: hazafias felbuzdulásában magyarra fordítja majd a Rottenbiller, Staffenberger, Wurm, Wahrmann, Horn- és egyéb idegen hangzásu utcaneveket, mert majd nem tudja már, hogy mit jelentenek? Félős, hogy egyszer majd ezek is a Freudenthal, Lerchenfeld és Frühlingsfeld sorsára jutnak, hiszen a régiek közt is csak egy van már, amely dacol az idővel: a halhatatlan és érthetetlen Karpfenstein!

Erre vonatkozólag van egy ötletem, amelyet a Közmunkatanács szíves figyelmébe ajánlok. Megvalósítása ugyan pénzbe kerül, de meggyőződésem, hogy megéri a pénzt. *Elodázhatatlanul szükséges minden olyan utcában, amely személy, vagy történelmi esemény, vagy várostörténelmi adat nevét viseli és emléket őriz, néhány táblát alkalmazni. Ezek a táblákon meg kell örökíteni röviden és világosan az illető személy vagy esemény, vagy emlék fontos adatait.* Ez nemcsak felvilágosítást fog adni a ma értelmetlenül használt nevekre vonatkozólag, hanem egyuttal nagy nevelő hatású is lesz, mert a közönség akarva-akaratlanul egész csomó irodalmi, történelmi, politikai, várostörténelmi ismeret birtokába jut. Az utóbbi adatok ismerete egyuttal növelni fogja a ma még meglehetősen heterogén pesti polgárság városi öntudatát és ragaszkodását városához. Az Apponyi-tér táblája s még néhány ilyen márványtábla dicséretes uttörés, de persze az itt emlegetett célra jók lesznek öntött vastáblák is, annál inkább, mert egy-egy utcában többet is el kellene helyezni belőlük.

Ha a Közmunkatanács megvalósítja ezt a mindenképpen fontos ujitást, *egyuttal mindjárt nagy rostálást is tarthat az utcanevekben.*

Révay József.